

Židé ve středověku: Dějiny a kultura

Milan Žonca, PhD

AHZ100004

Přivítání - technické informace

- **Moodle:** <https://dl1.cuni.cz/course/view.php?id=7521>, heslo: *stredovek2025*
- **Atest:** zápočet, 3 kredity
  - pravidelná účast (max. 2 absence)
  - průběžné neklasifikované testy v Moodle (alespoň 2 ze 3)
  - zápočtový test (alespoň 60 %)
- **Povinná četba**
  - Efron, John M., Steven Weitzman, and Matthias B. Lehmann. *The Jews: A History*. 2nd Edition. Boston: Pearson, 2014, pp. 149–208.
  - Cohen, Mark R., *Pod křížem a půlměsícem: Židé ve středověku* (Praha: Vyšehrad, 2013 [orig. 1994])
  - Chazan, Robert, *Židé středověkého západního křesťanského světa 1000–1500* (Praha: Argo, 2009 [orig. 2006]).
- **Konzultace:** podle domluvy e-mailem (milan.zonca@ff.cuni.cz)

Otázky na úvod

- Jaké **asociace/emoce** ve Vás vzbuzuje středověk?
- Jak podle vás středověk ovlivňuje náš život **dnes**?
- Čím se středověk **naprosto liší** a kde jsou naopak **možné kontinuity**?
- Proč je podle vás toto období důležité pro **židovské dějiny**?

Středověk neexistuje. Toto téměř tisícileté období [...] je umělým výtvorem, konstrukcí a mýtem, jinými slovy souborem představ a obrazů v ustavičném pohybu, jež se z generace na generaci šíří společnosti.

Jacques Le Goff, *Encyklopédie středověku*, s. 741

Původ středověku

- italský humanismus: znovaobjevování antických pramenů
  - Petrarca (1304–1374): *medium tempus / media tempora*
  - Fabio Biondo (1388–1463): *gotika*
- reformace: návrat k prvotnímu křesťanství, očištování od nánosů tradice
- emotivní zabarvení, může se stát ideologickým nástrojem

Periodizace

Počátky středověku

- Milánský edikt (313), rozdelení Římské říše (395), pád Západořímské říše (476)
- uzavření filosofických škol v Athénách (529)
- korunovace Karla Velikého (800)

Periodizace

Konce středověku

- vynález knihtisku (1439–1450)
- pád Konstantinopole (1453)
- objevení Ameriky (1492)
- reformace (1517)
- konec třicetileté války (1648)

Vnitřní členění

- *raný středověk* (do 1000)
- *vrcholný středověk* (1000–1300)
- *pozdní středověk* 1300–1500 (Huizinga: "podzim středověku")

Existoval židovský středověk?

- narativ středního věku v judaismu chybí
- alternativní periodizace: např. 6000 let světa (2000 chaos, 2000 Tóra, 2000 Mesiáš) [bAZ 9a]
- do židovských dějin vnesen zvnějšku

Jak vymezit židovský středověk?

- **vnějšími faktory** (pád sásánovské Persie 637, vyhnání Židů ze Španělska 1492, emancipace a rozpad tradičních forem života 1789)
- **vnitřními faktory** (konec redakce Babylónského Talmudu - 6. stol., Šulchan Aruch 1564/5, Šabtaj Cvi 1666)
- kombinace: období bez politického centra v Zemi Izraele, ale s politickou/náboženskou autonomií v diaspoře (David Biale)

Židovský vs obecný středověk

- paralelní dějiny? (David Gans, *Cemach David*)
- jediné společné dějiny?
- kompromis: židovská specifika, ale vždy v obecném kontextu v celé jeho šíři
- geografická rozrůzněnost

Středověk je v nás ukryt stejně hluboko jako sen, jenž nám v noci vytanul odkudsi z nevědomí. V mnoha případech je možná naše mentální ustrojení ještě mnohem starší, avšak teprve středověk nám ho umožňuje prostřednictvím dochovaných pramenů detailně zachytit a sledovat zákoutí lidské duše a lidského konání v jejich nepřeberné pestrosti.

Martin Nodl, *Středověk v nás*, s. 12.

Proč je židovský středověk důležitý?

- vliv na podobu judaismu, v některých jeho podobách až do dnešního dne
- interpretace středověkých dějin hojně diskutovaná na počátku akademického studia židovských dějin (*Wissenschaft des Judentums*)
- díky jedinečnému postavení v rámci křesťanské i muslimské společnosti se na spolužití s Židy dobře se na nich studují různé aspekty těchto kultur, zejm. otázky identity, ekonomického fungování

Klíčové otázky studia židovského středověku

- jednota židovských dějin a její princip
- vztah minority a majority
- prameny a jejich interpretace